

Пенсии за инвалиди

"Пенсия" се нарича постоянното и периодично изплащане на парични средства от фонд "Обществено осигуряване" на хора, които са загубили или силно намалили възможността си да полагат труд и по този начин да гарантират издръжката на себе си и своето семейство. По своята същност пенсията може да се разглежда като една обособена част от получаваната по време на трудовия стаж "работна заплата", която част се трупа в осигурителните фондове и служи за посрещане нуждите на хората, когато тяхната производителна сила намалее. Целта на системата на задължителното обществено осигуряване е да бъдат набрани необходимите парични средства за всяко едно осигурявано лице, когато за него настъпи определена от закона неблагоприятна ситуация (риск) - заболяване, старост, смърт, трудова злополука и пр. - поради която за него става невъзможно да получава доходи от собствения си труд. В тези случаи влиза в сила действието на пенсионно-осигурителната система. Затова пенсията може да се разглежда в два аспекта - като икономическо и като социално понятие.

В зависимост от периода на получаване на такива плащания, можем да ги разделим на обезщетения - когато се получават за един краткосрочен период, и пенсии - когато тяхното отпускане е свързано с продължително време.

Пенсионната ни система се крепи на няколко основни принципа, най-важни от които са принципите на солидарност и на равнопоставеност.

Солидарността означава, че размерът на осигурителните вноски, които всеки прави, ще зависи от получаваните от него доходи, т. е. хората с по-високи доходи ще правят по-големи осигурителни вноски от хората с по-малки доходи.

Равнопоставеността се изразява в недопускането на дискриминация по раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние, които при равни законови хипотези биха могли да поставят едни лица в по-благоприятно положение от други. Именно поради принципите на солидарност и равнопоставеност, законът дава право и на хора без трудов стаж да получават пенсия при настъпване на определени обстоятелства. Важна част от тези пенсии са пенсиите за инвалидност, които не са свързани с упражняването на трудова дейност (виж Глава 3). Те се наричат още държавни пенсии, защото средствата за тях идват от републиканския бюджет и не зависят от правените осигурителни вноски.

Глава 1

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ И ТЕРМИНИ

За да бъде ползването на тази книжка и лесно, и полезно, ще се опитаме да ви обясним основни принципни положения, с които трябва да сте наясно, преди да се запознаете по-подробно с видовете пенсии.

1. Езикът на брошурата. Постарали сме се да изложим материята на ясен и достъпен език, без да я усложняваме с излишна теория или сложни термини. Поставени пред избор между стриктния юридически речник, от една страна, и популярния, общодостъпен език, от друга, предпочетохме второто - с ясното разбиране, че правим компромис в полза на читателя.

2. Нормативните актове. Два са основните нормативни актове, които регламентират правото на пенсия - Кодекс за задължително обществено осигуряване (КЗОО)* и Наредба за пенсиите (Н П)** . Когато обясняваме правата, които ви дава законът, за ваше улеснение в края на текста

сме посочили и съответния законов текст, който ги регламентира.

3. Новостите в експертизата на трудоспособността (работоспособността). До 2000 г. всички хора с увреждания получаваха категоризация за степента на своето увреждане в групи. Съществуваха четири групи инвалидност - трета, втора, първа и първа с чужда помощ. С приемането на Наредба за експертизата на работоспособността, оценката стана в проценти. Досега действалите групи се приравняват в проценти по следния начин:

- първа група инвалидност - над 90 %;
- втора група инвалидност - от 71 до 90 %;
- трета група инвалидност - от 50 до 70 %.

Всичко за новата система за оценка на трайната неработоспособност ще научите в една от следващите ни брошури за дейността на териториално-експертните лекарски комисии (ТЕЛК).

* КЗОО от 2000 г., обнародван, ДВ, бр. 110 от 17 декември 1999 г., изм.,бр. 55 от 2000 г., изм. и доп., бр. 64 от 2000 г., изм. бр. 1 от 2001 г.

** Обн., ДВ, бр. 21 от 17 март 2000 г., изм. и доп., бр. 43 от 2000 г., изм.,бр. 61 от 2000 г., изм. и доп., бр. 81 от 2000 г.

Глава II

ВИДОВЕ ПЕНСИИ

Пенсиите биват няколко вида. Според своя характер, те най-често се делят на пенсии, които са свързани с положен през годините труд (осигурителен стаж), и пенсии, за които не е необходима трудова дейност. С оглед целта на книгата, ние ще ви предложим още едно вътрешно деление - на инвалидни пенсии, свързани с трудова дейност, и инвалидни пенсии, които не зависят от годините трудов стаж. Според тази класификация имаме четири групи пенсии:

+ пенсии, които са свързани с годините полаган труд, но не са инвалидни - това са пенсията за осигурителен стаж и възраст (доскоро известна като пенсия за прослужено време и старост) и наследствената пенсия;

+ пенсии, които са свързани с трудовия стаж и са инвалидни - това са пенсията за инвалидност поради общо заболяване, пенсията за трудова злополука и пенсията за професионално заболяване;

+ пенсии, които не са свързани с полагания труд и не са инвалидни - това са социалната пенсия за старост, пенсията за особени заслуги и персоналната пенсия;

+ пенсии, които са инвалидни, но не са свързани с полаган труд - военноинвалидната пенсия, пенсията за гражданска инвалидност, както и социалната пенсия за инвалидност. (виж таблицата)

В следващата глава подробно ще бъдат разгледани пенсиите за инвалидност. Важно е обаче да знаете някои общи неща за всички пенсии:

1. Могат да се получават и повече от една пенсия - (виж Глава V.)

2. Пенсиите, които са свързани с трудова дейност (осигурителен стаж и доход), се изплащат от Националния осигурителен институт (НОИ), а тези, които не са свързани с полаган труд (и не са правени осигурителни вноски), се изплащат от републиканския бюджет.

3. С натрупване на определен стаж или при поява на други обстоятелства (например по-висок процент на увреждането), вие можете да получите и друга по вид или по размер пенсия.

4. От 01.07.2001 г. размерът на пенсиите ще бъде променян всяка година според икономическата ситуация в страната. Нека сега разгледаме пенсиите, които не са инвалидни, но които могат да се комбинират с инвалидните пенсии. Това е важно за хората, които получават някаква инвалидна пенсия и често се интересуват дали не могат да получат и друга, която да е с по-голям размер.

1. Пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68-70 от КЗОО)

1.1 Кой има право на такава пенсия? Всяко лице, навършило 61 години за мъжете и 56 години за жените, когато е натрупало сбор точки от възрастта и осигурителния стаж съответно 99 за мъжете и 89 за жените. Пример - право на пенсия ще има мъж, който е на 61 години и има трудов стаж 38 години. С всяка година сборът за тази пенсия ще се увеличава с една точка (година), докато стигне 63 години и 100 точки за мъжете и 60 години и 94 точки за жените.

Правото на такава пенсия възниква независимо от сбора на точките, когато човек достигне 65-годишна възраст и има поне 15 години трудов стаж.

1.2 Размерът на пенсията се изчислява по формула, в която влияние оказват размерът на осигурителните вноски и средномесечният доход за страната.

2. Наследствена пенсия (чл. 80-84 от КЗОО)

2.1 Кой има право на такава пенсия? Децата или преживелият съпруг, както и родителите на починалия, ако не получават лична пенсия. Хипотезите, в които се получава такава пенсия, са много и не могат да бъдат изброени тук, но най-честият случай е, когато тя се получава от децата на починалия.

Пенсията се получава от децата до навършване на пълнолетие, а ако учат - до 26-годишна възраст.

Важно! Ако детето е с увреждане, което е придобито до навършване на пълнолетие, респективно до 26-годишна възраст, то получава тази пенсия и след навършването на 26 години.

2.2 Кога възниква правото на такава пенсия? Когато човек е получавал пенсия и след смъртта си остави близки роднини.

2.3 Наследствената пенсия се разпределя поравно между всички лица, които имат право на нея. При един наследник тя е в размер на 50% от сумата на получаваната от починалия лична пенсия, при двама наследници тя е в размер 75%, а при трима и повече наследници - 100% от сумата на получаваната приживе лична пенсия. Не могат да се наследяват пенсиите за

гражданска инвалидност, социалната пенсия за старост, пенсията за особени заслуги и персоналните пенсии. Ако починалото лице е получавало една от изброените пенсии, то неговите наследници няма да имат право на наследствена пенсия.

2.4 Приемането на наследствена пенсия не означава приемане на наследство - т.е. детето може да не приеме наследството на баща си, но да се ползва от наследствена пенсия.

2.5 Пенсионер, чийто съпруг / съпруга е починал(а), има право на добавка в размер на 20% от пенсията на починалото лице, ако няма право на наследствена пенсия от него.

3. Социална пенсия за старост (чл. 89 от КЗОО)

3.1 Право на тази пенсия има всяко лице, което навърши 70-годишна възраст и което има годишен доход (на член от семейството), по-малък от гарантирания минимален доход за страната. Или иначе казано - най-често това са хора, които нямат правна друга пенсия (например не са работили или не са се осигурявали) и които по никакъв начин не могат да осигурят средства за своето препитание. Именно поради това, тази пенсия се нарича социална пенсия за старост.

3.2 Размерът на социалната пенсия се определя от Министерския съвет и към нея се приравняват всички други пенсии, които не са свързани с трудова дейност, което я прави особено значима.

4. Пенсия за особени заслуги (чл. 91 от КЗОО)

Това е пенсия, която се отпуска на личности, имащи особени заслуги към държавата. Най-често това са дейци на изкуството и културата, изтъкнати спортисти и т. н. Тази пенсия се дава сравнително рядко, а получаването и размерът ѝ се гласуват от Народното събрание по предложение на Министерския съвет.

5. Персонална пенсия (чл. 92 от КЗОО)

Отпуска се с решение на Министерския съвет на лица, които нямат право на пенсия по реда на КЗОО, но са останали без средства за издръжка поради определени причини. Такива причини могат да бъдат от най-различно естество, като преценката е на Министерския съвет - важно е лицето да няма право на друга пенсия и да не може да се самоиздържа. Размерът на тази пенсия е 90% от социалната пенсия за старост. В чл. 7 от Наредбата за пенсиите са посочени трите най-често срещани хипотези на персонална пенсия.

5.1 Такава пенсия се отпуска на дете, което няма право на наследствена пенсия от починалия си родител.

5.2 Такава пенсия се отпуска на многодетна майка, отгледала пет и повече деца, след навършване на 65-годишна възраст.

5.3 Третата хипотеза е особено важна за хората с увреждания и затова ще бъде разгледана по-подробно. Персонална пенсия се отпуска, ако е гледан човек с увреждане (инвалид) в семейството, без значение дали човекът с увреждане е дете или възрастен човек.

Предпоставките, за да бъде отпусната такава персонална лична пенсия на гледания го, са:

+ човекът с увреждане да се нуждае от постоянни грижи - първа група с чужда помощ или над

90% загубена работоспособност - и грижите да се полагат от член на неговото семейство;

+ полагането на грижи да е продължило повече от десет години;

+ човекът, който полага грижи за лице с увреждане, да е навършил 65 години и да има поне три години действителен осигурителен стаж;

+ годишният доход на семейството да бъде по-малък от гарантирания минимален доход за страната за последната година преди искането на пенсия.

Ако тези условия са налице, се подава молба до Министерски съвет с приложен документ от НОИ, с който се удостоверява, че лицето няма право на друга пенсия.

таблица 0

Неинвалидни пенсии с полаган труд (трудов стаж)	Инвалидни пенсии с полаган труд (трудов стаж)	Неинвалидни пенсии без полаган труд (не зависят от трудовия стаж)	Инвалидни пенсии без полаган труд (не зависят от трудовия стаж)
1. Пенсия за осигурителен стаж и възраст 2. Наследствена пенсия	1. Инвалидна пенсия за общо заболяване 2. Инвалидна пенсия при трудова злополука или професионална болест	1. Социална пенсия за старост 2. Пенсия за особени заслуги 3. Персонална пенсия	1. Военно-инвалидна пенсия 2. Гражданско-инвалидна пенсия 3. Социална пенсия за инвалидност

Глава III

ИНВАЛИДНИ ПЕНСИИ

Както вече стана дума в предишната глава, пенсиите за инвалидност могат да се разделят на такива, които са свързани с наличието на трудов стаж, и такива, които се получават независимо от него. Много важно е обаче да се знаят някои общи принципи, които се отнасят за всички инвалидни пенсии, независимо от основанието за тяхното възникване.

+ Право на пенсия за инвалидност имат хора, които са загубили част от своята работоспособност завинаги или за определен продължителен период (чл. 71 от КЗОО). Продължителността на този период и степента на загубена работоспособност се установява от органите на ТЕЛК и НЕЛК и се вписва в експертното решение. Както стана ясно, решението на ТЕЛК се получава, когато степента на увреждане е трайна или когато временната неработоспособност продължи по - дълго време и лицето не може да получава повече болнични листове. От момента, в който решението влезе в сила, човекът има право да получава инвалидна пенсия.

+ Независимо от получаването на инвалидна пенсия, човекът има право да получава и пълния размер на трудовото си възнаграждение, ако продължи да работи. По този начин той ще получава и пенсия, и заплата.

+ Пенсия за инвалидност получават хората, които имат определена поне трета група инвалидност (по старата система) или най-малко 50% загубена работоспособност по новата уредба (чл. 72 от КЗОО). Това означава, че ако е определен по-нисък процент на загубена работоспособност, например 45%, то човекът няма право на такава пенсия.

+ Пенсията се получава от датата на установяване на увреждането (чл. 73, ал. 1 от КЗОО). Датата се установява от органите на ТЕЛК и се посочва в т. 14 от решението. Получаването на пенсия се предхожда от подаване на необходимите документи в НОИ. Важно е да се знае, че от датата на инвалидизирането вие имате право да получавате пенсия и тя ще ви бъде изплатена, дори когато закъснете с подаването на документите си до НОИ (виж Глава IV).

+ Пенсията се отпуска за срока на инвалидността, който е посочен в т. 13 от решението на ТЕЛК. Той може да бъде една, две или три години, а за някои невъзвратими увреждания и пожизнено определен (чл. 73, ал. 2 от КЗОО). След изтичане на този срок се налага повторно явяване пред лекарската комисия - и ако срокът бъде продължен, ще бъде продължено и получаването на пенсия за инвалидност. Ако обаче ТЕЛК не продължи този срок или ви определи процент под 50, пенсията ви ще бъде спряна. Когато човек навърши годините, необходими за пенсия за осигурителен стаж и възраст (в момента 61 за мъжете и 56 за жените), пенсията за инвалидност му се дава пожизнено, дори човекът да е поискал ново явяване пред ТЕЛК или да има подобрене на здравословното състояние (чл. 73, ал. 3 от КЗОО).

Това са общите принципи, които важат за всички инвалидни пенсии. Разликите между отделните пенсии идват от степента (процента) на увреждането и от причините, които са породили възникването на пенсията. За удобство ще ги разделим по най-важната тяхна предпоставка - наличието или липсата на трудов (осигурителен) стаж.

А. Пенсии, свързани с осигурителния стаж - пенсия за инвалидност поради общо заболяване, пенсия за трудова злополука и пенсия за професионално заболяване (вж. табл. 1).

Както се вижда от таблицата, пенсията за инвалидност поради професионално заболяване и пенсията за инвалидност поради трудова злополука имат много общи неща и размерът им е еднакъв. Тези пенсии са свързани с няколко важни особености, които е необходимо да знаете.

+ Злополуката е трудова и когато е настъпила при отиване или връщане от работа, при отиване или връщане от мястото за получаване на заплатата и при отиване или връщане от мястото, където работникът обикновено се храни (чл. 55, ал. 2 от КЗОО). Типичен пример за това е трудова злополука, която работникът претърпява в автобус от градския транспорт, прибирайки се от работа вкъщи.

+ Работодателят (осигурителят) е длъжен да съобщи в тридневен срок в териториалното поделение на НОИ за настъпилата трудова злополука. Ако той не направи това, пострадалият може сам да я декларира пред териториалното поделение на НОИ в шестмесечен срок от датата на увреждането (чл. 57 от КЗОО).

+ Трудовата злополука се разследва от органите на НОИ съвместно с Инспекцията на труда и други компетентни органи. При разследване на злополуката работникът има право да присъства. Решението на НОИ се изготвя по образец, в който се разглеждат причините за злополуката, видът на увреждането и други обстоятелства, необходими за установяване характера на злополуката (чл. 58 от КЗОО). Решението на НОИ за признаване или

непризнаване характера на злополуката може да бъде обжалвано по общия административен ред, включително и пред съда (чл. 60 от КЗОО).

+ По подобен начин е регламентиран и редът за съобщаване, установяване и регистриране на професионалните заболявания (чл. 61-63 от КЗОО), като при съмнение за професионално заболяване могат да сигнализират в НОИ и практикуващите лекари и стоматолози.

Б. Пенсии, независещи от трудовия и осигурителен стаж това са военноинвалидната пенсия, пенсията за гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност (вж. табл. 2).

Нека да обобщим - ако сте получили увреждането в момент, когато работите и се осигурявате, вие имате право на пенсия за общо заболяване, респективно за професионално заболяване или трудова злополука, ако отговаряте на изискванията на закона.

Ако сте получили увреждането, преди да започнете работа или преди да натрупате необходимия трудов стаж, вие ще получавате социална пенсия за инвалидност.

Пострадате ли при изпълнение на воински или граждански задължения, вие ще получавате пенсия за военна или гражданска инвалидност.

В. Независимо от вида на получаваната пенсия за инвалидност, хората с над 90% загубена работоспособност могат да получават добавка за чужда помощ. Тя се дава на лица, които не могат сами да изпълняват обичайни физически действия - хранене, придвижване, лична хигиена и пр. Добавката за чужда помощ би трябвало да е заплащане за лицето, което полага грижи за човека с увреждане. Размерът на добавката за чужда помощ е 75 % от размера на социалната пенсия за старост и се прибавя към вече определената инвалидна пенсия (чл 103. от КЗОО).

Таблица 1

А. Пенсии, свързани с осигурителния стаж

	Пенсия за общо заболяване	Пенсия за професионално заболяване	Пенсия за трудова злополука
1. Какво пред-став-лява тази пенсия?	Това е пенсията, която се отпуска, когато човек получи общо заболяване и като следствие от него загуби напълно или частично работоспособността си. Без значение е видът на заболяването - може да е всяка от множеството болести, на които е податлив човешкият организъм.	Това е пенсията, която се отпуска на лица, получили увреждане и загуба на работоспособност вследствие на вредни фактори в работната среда и режима на работа - чл. 56 от КЗОО. Тези заболявания са посочени в Списък на професионалните болести. Възможно е да ви бъде признат характер на професионално	Това е пенсията, която се отпуска на лица, получили увреждане на здравето по време на работа, вследствие на което е причинена неработоспособност или смърт. За това са необходими няколко условия: 1. да има реално и внезапно увреждане на здравето; 2. увреждането да е

		заболяване, дори заболяването да не е включено в Списъка, ако то е причинено основно и пряко от обичайната трудова дейност.	причинено по време на работа или по повод на извършваната работа; 3. да има пряка връзка между увреждането (травмата) и настъпилата неработоспособност; 4. пострадалият да не е увредил умишлено здравето си (чл. 55 от КЗОО).
2. Кога възниква правото на такава пенсия?	Когато загубената работоспособност бъде установена от органите на ТЕЛК и ако човекът има необходимия осигурителен стаж до датата на настъпване на събитието. Този стаж е както следва: 1. до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и на ослепелите преди постъпването им на работа - независимо от продължително-стта на осигурител-ния стаж; 2. до 25-годишна възраст - 1 година; 3. до 30-годишна възраст - 3 години; 4. над 30-годишна възраст - 5 години (чл. 74 от КЗОО). Както се вижда, принципът е, че с възрастта расте и необходимият осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Това изискване не важи за слепите по рождение или	Когато загубата на работоспособността е над 50% и е установена от органите на ТЕЛК. Не се изисква никакъв трудов стаж, но е нормално професионалното заболяване да се по яви в един по-късен етап от трудовия път на човека.	Когато загубата на работоспособността е над 50% и е установена от органите на ТЕЛК. Не се изисква ни какъв трудов стаж - трудова злополука може да претърпи и работник по време на първия си работен ден.

	ослепелите преди постъпване на работа, за които не се изисква трудов стаж.		
3. Кой има право на такава пенсия?	Право на такава пенсия имат всички работещи и осигурени лица, както и хората, които се самоосигуряват с установен процент на загубена работоспособност - 50% или повече.	Право на такава пенсия имат всички работещи и осигурени за всички социални рискове лица, както и лицата, които се осигуряват само за тези видове риск. Право на такава пенсия имат и учащите се по време на професионална специализация или учебна практика.	
4. Какъв е размерът на тази пенсия?	Размерът на пенсията се изчислява по сложна методика (чл. 75 от КЗОО). Той зависи от: А) осигурителния доход на лицето; Б) годишните осигурителни стажове; В) възрастта на осигуреното лице; Г) процентът на загубена работоспособност. <Важно е да знаете, че размерът на пенсията за инвалидност поради общо заболяване задължително е по-висок от социалната пенсия за старост (чл. 75, ал. 4 от КЗОО). Ако се съмнявате, че размерът на вашата пенсия е определен неправилно, обърнете се към експертите на НОИ - те ще проверят дали тя е изчислена вярно.	Отново размерът на пенсията се определя по формула, в която средномесечният осигурителен доход за страната за предходната година се умножава по коефициент, зависещ от процента на загубена работоспособност (чл. 79 от КЗОО). И тук размерът на пенсията задължително е по-висок от социалната пенсия за старост: за лица с намалена работоспособност над 90% - 150 на сто от социалната пенсия по старост; за лица с намалена работоспособност от 71 до 90% - 140 на сто от социалната пенсия за старост; за лица с намалена работоспособност от 50 до 70% - 115 на сто от социалната пенсия за старост. Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука, и на пенсията за професионално заболяване не може да бъде по-малък от размера, изчислен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване.	

Таблица 2

Б. Пенсии, независещи от трудовия и осигурителен стаж

	Пенсия за военна инвалидност	Пенсия за гражданска инвалидност	Социална пенсия за инвалидност
1. Какво представлява тази пенсия?	Това е пенсия, която се отпуска на лица, заболели или пострадали по време на изпълнение на воинските си задължения.	Това е пенсия, която се отпуска на лица, пострадали при изпълнение на граждански дълг или от действия на органите на реда (чл. 87 от КЗОО).	Това е пенсия, която се полага на всяко лице с навършването на 16-годишна възраст, имащо загубена работоспособност повече от 71%.
2. Кога възниква правото на такава пенсия?	За да възникне правото на такава пенсия, е необходимо: 1. лицето да е пострадало или заболяло по време на изпълнение на воинските си задължения, а това да бъде установено от военно-ведомствена комисия; 2. да има определена от ТЕЛК 50 или повече процента загубена работоспособност.	Отново е необходимо установяване с ТЕЛК-решение на загубена работоспособност повече от 50% и загубата на тази работоспособност да е настъпила именно при изпълнение на граждански дълг.	От навършването на 16-годишна възраст и при установяване на процента загубена работоспособност с решение на ТЕЛК.
3. Кой има право на такава пенсия?	Две категории лица имат право на военноинвалидна пенсия: 1. лица, които са на наборна военна служба - това са граждани, отбиващи редовната си военна служба; 2. лица, които са на служба в запаса или в резерва. Наследниците на безследно изчезналите лица ползват правото им на такава пенсия. Няма право на военноинвалидна пенсия лицата от кадровия военен състав - професионални войници, сержанти и офицери, тъй като те осъществяват дейността си като професия. Ако пострадат при изпълнение на	Всички лица, които отговарят на хипотезата на закона. Пострадал при изпълнение на граждански дълг е всеки, който по лучи увреждане при осъществяване на гражданските си задължения - например спасяване на пострадал при природно бедствие или на човешки живот, на обществено имущество и пр. Пострадал при изпълнение действия на органите на реда е всеки, който получи увреждане в резултат от тези действия, без да има вина за това - например прострелян от рикоширал куршум, блъснат от движеща се	Това е най-често срещаната пенсия за инвалидност сред хората с увреждания. Най-често тя се дава, когато човек е получил увреждането от най-ранна детска възраст, и започва да се получава при навършване на 16-годишна възраст. За получаването ѝ няма значение видът на увреждането и причините, които са го породили. Важно! Това е единствената инвалидна пенсия, за чието получаване е необходимо степента на увреждане да е над 71% (или, другояче казано, хора с досегашната трета група нямат право на нея). Възможно е

	службата и получат увреждане, те имат право на пенсия за професионално заболяване или трудова злополука (чл. 85 от КЗОО).	пожарна кола и пр.	правото на тази пенсия да се породява и в един по-късен етап - например човек да получи увреждане на 30 години, но до момента да не е работил и да няма право на другите инвалидни пенсии. В този случай той ще има право на социална пенсия за инвалидност.
4. Какъв е размерът на тази пенсия?	Размерът на тази пенсия е строго фиксиран и се определя в проценти от социалната пенсия за старост, както следва: за редници и сержанти - от 115 до 150% от размера на социалната пенсия за старост в зависимост от тежестта (процента) на загубената работоспособност; за офицери - от 120 до 160% от размера на социалната пенсия за старост в зависимост от тежестта (процента) на загубената работоспособност. Отново напомняме - става въпрос за офицери от запаса, а не за кадрови военнослужещи (чл. 86 от КЗОО). Когато пострадалият е бил осигурен преди настъпване на военната инвалидност, той може да получи пенсия за трудова злополука или професионално заболяване вместо военноинвалидна пенсия, ако това е по-благоприятно за него.	И тук размерът на пенсията се определя спрямо социалната пенсия за старост, както следва: за лица с намалена работоспособност над 90 на сто -150%; за лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто -140%; за лица с намалена работоспособност от 50 до 70 на сто - 115%(чл. 88 от КЗОО). Отново пострадалият има право на пенсия за трудова злополука, ако е бил осигурен за нея и тя е по-благоприятна по размер.	Отново имаме съотнасяне към размера на социалната пенсия за старост: от 71 до 90% загубена работоспособност - 110 % от социална та пенсия за старост; над 90% загубена работоспособност - 120% от социалната пенсия за старост.

Глава IV

КАКВО ДА НАПРАВЯ, ЗА ДА ПОЛУЧА ПЕНСИЯ?

1. Правото на пенсия за инвалидност се поражда от момента на нейното установяване с влязло в сила решение на ТЕЛК, ако човек има над 50% загубена работоспособност и определения в закона трудов стаж (за тези пенсии, където такъв стаж се изисква).

2. За да получи право на пенсия, лицето трябва да подаде молба до териториалното поделение на НОИ с приложени към нея документи, установяващи наличието на законовите обстоятелства (чл. 3 от НП). За различните видове инвалидни пенсии се изискват различни документи, които са свързани с нуждата от установяване или не на осигурителен стаж, осигурителни вноски и други необходими документи.

2.1 Когато лицето желае да получи социална пенсия за инвалидност, към молбата се представя копие от решението на ТЕЛК. Други документи не се изискват.

2.2 Когато лицето има право да получи пенсия за общо заболяване или професионално заболяване, заедно с молбата и решението на ТЕЛК трябва да се представят още:

+ документ за трудов (осигурителен) стаж (УП 30);

+ документ за размера на правените осигурителни вноски;

+ документ за размера на brutното трудово възнаграждение, върху което са правени осигурителни вноски.

2.3. Когато лицето има право на военноинвалидна пенсия, то трябва да представи удостоверение от съответното военно поделение за датата на постъпването и уволнението от служба и за званието му, както и документ от съответното поделение за обстоятелствата, при които лицето е пострадало (при оказване съдействие на въоръжените сили).

2.4. При право на гражданско и валидна пенсия се представя документ, удостоверяващ обстоятелствата, при които лицето е заболяло или е пострадало. Този документ се съставя от кмета или от ръководителя на държавното учреждение, чийто служител е причинил увреждането.

Заявлението за отпускане на пенсиите за инвалидност поради трудова злополука или професионално заболяване се прилага служебно от териториалното поделение на НОИ към досието за трудова злополука или професионално заболяване.

3. Пенсията се отпуска, когато бъде поискана в шестмесечен срок от датата на придобиване правото на пенсия. Ако този срок се пропусне, пенсията се отпуска от датата на постъпване на молбата (чл. 94 от КЗОО). Или иначе казано - ако човек придобие право на пенсия през месец март и я поиска през юли, то той ще получи пенсия за целия период от март до юли (тъй като са минали само четири месеца). Ако обаче той подаде молбата с необходимите документи през декември, ще я получи от месеца на подаването ѝ (тъй като са минали повече от шест месеца).

Правото на пенсия няма давност - човек може да е придобил право на пенсия, но да не я поиска веднага. Когато реши да направи това, пенсията ще му бъде отпусната. Различно е положението, когато пенсия е отпусната, но човекът не отива да си я получи. В този случай, след изтичане на срок от 36 месеца той губи правото да получи пенсията си за първия месец, без това да му отнема основното право на пенсия. Например той няма да може да вземе януарската си пенсия за 2001 г. през февруари 2004 г. (чл. 105 от КЗОО).

4. Пенсията се спира в няколко случая:

- + когато лицето само поиска това в писмена форма;
- + когато пенсионерът е повикан служебно да се яви пред органите на ТЕЛК, но не го е сторил без уважителна причина;
- + когато получава пенсията си лично в брой и не се яви да я получи в продължение на шест месеца. Логиката на законодателя е, че в този случай е възникнала някаква пречка той да се яви и да получи пенсията си. Тази хипотеза е неприложима, когато пенсията се получава по банкова сметка;
- + когато пенсионерът придобие право на друга пенсия, и получаването на двете пенсии е несъвместимо (чл. 95 от КЗОО).

5. Пенсията за инвалидност се прекратява, когато:

- + пенсионерът почине или
- + срокът на ТЕЛК-решението изтече и лекарската комисия или не го продължи, или определи процент загубена работоспособност, по-нисък от 50% (чл. 96 от КЗОО).

Спрените и прекратените пенсии се възобновяват, когато отпадне основанието, което е довело до това - например, когато лицето се яви на ТЕЛК и получи ново решение.

Глава V

КАКВО ОЩЕ ТРЯБВА ДА ЗНАЕМ ЗА ПЕНСИИТЕ?

Както вече научихте, пенсията се отпуска от датата на подаването на молба до териториалното поделение на НОИ, като срокът за отпускането ѝ се определя в разпореждането. Възможно е обаче да настъпят нови събития и факти, които да доведат до промяна в нейния размер, до отпадане на правото, до възможност да се получават повече от една пенсии и пр. Възможно е също така да не сте доволни от определената ви пенсия и да искате нейното преизчисляване. Случаите в практиката са много и тук ще разгледаме най-важните от тях.

1. Обжалване разпореждането на длъжностното лице. Пенсията се отпуска с разпореждане на длъжностното лице, което отговаря за пенсионното обслужване в териториалното поделение на НОИ (чл. 98 от КЗОО). Ако не сте доволни от размера на определената ви пенсия или смятате, че имате право на друга пенсия, можете да обжалвате пенсионното разпореждане пред ръководителя на съответното поделение на НОИ в тримесечен срок от получаване на разпореждането. В едномесечен срок ръководителят трябва да се произнесе с мотивирано решение по вашата жалба. Ако отново смятате, че вашите права са нарушени, може да обжалвате становището на ръководителя на териториалното поделение на НОИ пред окръжния съд в 14-дневен срок от получаване на решението (чл. 117-118 от КЗОО). Важно е да се следи този срок, за да не бъде пропуснат и по този начин решението да стане необжалваемо. Обжалванията на пенсията пред съдилищата изискват да ползвате и специализираната помощ на компетентен юрист.

2. Длъжностното лице, което е издало разпореждането, може и сам да го отмени или промени

в следните случаи (чл. 99 от КЗОО):

- + когато е допусната явна фактическа грешка - например сбъркано е името; о когато пенсионерът представи нови документи за придобит трудов стаж, осигурителен доход или гражданско състояние - в тези случаи служителят може по своя инициатива да промени размера на пенсията;
- + когато се установи, че пенсията е отпусната въз основа на неистински или подправен документ;
- + когато се установи, че инвалидността е причинена умишлено от лицето с увреждане;
- + когато пенсията е отпусната неправилно;
- + когато размерът на пенсията е неправилно определен.

Във всички тези случаи, с оглед бързината на пенсионното производство, длъжностното лице от съответната териториална структура на НОИ може да измени или спре вашата пенсия. Разбира се, от момента, в който вие научите за това, можете да обжалвате изменението по описания в т.1 начин.

Органите на НОИ имат и задължението да осъвременяват ежегодно размера на пенсиите с оглед на икономическата ситуация в страната - нарастване на осигурителния доход за страната и индекса на потребителските цени. Това те са задължени да правят за всички пенсии. При всяка административна промяна в размера на социалната пенсия за старост ще се променя и размерът на пенсиите за инвалидност.

3. Лицата, които имат отпусната инвалидна пенсия за общо заболяване, могат да поискат нейното преизчисляване при придобит допълнителен осигурителен стаж след пенсионирането, ако това е по-благоприятно за тях (чл. 102 от КЗОО). Тази възможност се отнася само до този вид инвалидна пенсия, тъй като само при нея може да се получи по-висок размер на пенсията поради положения допълнителен стаж.

4. Изключително важен и често срещан в практиката е случаят, когато лицето получава социална пенсия за инвалидност от 16-годишна възраст, а иска да получи друг вид инвалидна пенсия, защото е придобило някакъв трудов стаж. Възможно ли е това?

4.1 Без съмнение, ако по време на работа то получи професионално заболяване или трудова злополука, то ще може да получи и тази инвалидна пенсия.

4.2 По-особено стои въпросът с преминаването към пенсия за общо заболяване. В закона се изисква необходимият трудов стаж да е придобит преди появата на общото заболяване и преди загубата на работоспособността. А тук загубата на работоспособността е установена още на 16 години. Това законодателно решение се отнася само до хората с физически, слухови и интелектуални увреждания, а не за хората със зрителни увреждания. Добре би било, независимо от вече полученото ТЕЛК-решение, когато естеството на увреждането е свързано с общо заболяване, човек да може да премине към пенсия за общо заболяване след натрупване на изискуемия осигурителен стаж.***

5. Много важни са и хипотезите, в които човек може да получава повече от една пенсия. В нашето законодателство са уредени случаите, когато не могат да се получават две пенсии. С

аргумент за противното, във всички останали случаи две пенсии могат да се получават. Нека разгледаме поотделно възможните хипотези.

5.1 Не могат да се получават заедно:

- + лична пенсия за осигурителен стаж и възраст и наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст;
- + лична или наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст с лична или наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване;
- + лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване с наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване;
- + социална пенсия за старост, персонална пенсия и пенсия за особени заслуги с друг вид пенсия.

Не могат да се комбинират повече от една пенсия за инвалидност при различни причини за настъпване на увреждането (чл. 101, ал. 2 от КЗОО). Така например, ако лицето е получило инвалидността и поради общо, и поради професионално заболяване, се определя такава пенсия, която е най-изгодна за него, т.е. най-голяма по размер.

5.2 Когато пенсионерът има право на повече от една пенсия, важат следните правила:

- + той има право да избере най-благоприятната за него в пълен размер и да получи останалите в размер на 50%;
- + ако едната пенсия е социална пенсия за инвалидност, тя се изплаща в размер 25% към пълния размер на другата пенсия (чл. 101, ал. 3 от КЗОО);****
- + ако пенсионерът получава военноинвалидна пенсия и същевременно достигне необходимата възраст и стаж, той получава изцяло и пенсията за осигурителен стаж и възраст, и военноинвалидната си пенсия.

*** В момента тази възможност не съществува, което прави напълно реална опасността едно лице с определена 65% загуба на работоспособност от 16-годишна възраст да не може да си намери работа и съответно да не получава дори и социална пенсия за инвалидност.

Единственият начин за заобикаляне на тази законова несправедливост остава хипотезата, в която човек след придобиване на осигурителния стаж се явява отново на ТЕЛК и там му се признава по-висок процент загубена работоспособност, вследствие полагания от него труд.

**** Това е разпоредбата, която накара много възрастни хора, които получават пенсия за "прослужено време и старост", да се явят на ТЕЛК, за да им бъде призната група инвалидност и по този начин да получат и част от социалната пенсия за инвалидност.

Глава VI

ОСОБЕНОСТИ ПРИ ПОЛУЧАВАНЕ НА ПЕНСИИТЕ ЗА ИНВАЛИДНОСТ

Всички пенсии се изплащат от териториалните поделения на НОИ чрез пощенските станции и

банковите клонове в страната. Съществуват множество правила за реда и срока на изплащане на пенсиите, получаването на пенсията от упълномощено лице, превеждане на пенсията по банков път и прочие. Няма да се спираме подробно на тях, тъй като те са валидни за всички пенсии и излизат извън целите на това изложение. За интересуващите се само ще посочим нормативния акт, който урежда тези въпроси (чл. 50 и следващите от Наредба за пенсиите (НП)).

За нас е важно да изясним някои проблеми, които могат да възникнат при получаване на пенсиите за инвалидност - и тези проблеми най-често са свързани с получаването на ТЕЛК-решението.

1. Често срещан е случаят, когато лицето навърши 16 години, има увреждане и подаде молба за явяване пред органите на ТЕЛК, но поради необходимостта от различни изследвания и процедурни неуредици то получи експертното решение с известно забавяне. Както вече се изясни, правото на пенсия възниква от датата на подаване на молбата, която в този случай е и дата на инвалидизирането. Човекът много внимателно трябва да провери да не би комисията механично да посочи като дата на инвалидизиране датата на издаване на самото решение - и ако това е така, да обжалва решението пред НЕЛК.

2. Още по-често срещан и създаващ сериозни проблеми за получаващите пенсия за инвалидност е случаят, в който се получава прекъсване при изтичане срока на старото ТЕЛК-решение и получаването на ново. Ако преосвидетелстването стане навреме (което означава лицето да получи писмо за явяване пред ТЕЛК преди изтичане на срока), двете решения се застъпват и няма спиране на пенсията. Понякога обаче новото ТЕЛК-решение се бави и пенсионерът няколко месеца не получава полагащата му се пенсия. Новото решение, когато то излезе, ще застъпи с дата изтеклия срок от старото и пенсионерът ще получи закуп няколко месечни пенсии.*****

Ако обаче новото ТЕЛК-решение се е забавило по вина на пенсионера, например не се е явил поради неуважителни причини пред ТЕЛК или се е забавил без повод с провеждането на необходими допълнителни изследвания, то пенсията се възобновява от датата на издаване на новото ТЕЛК-решение (чл. 30, ал. 4 от НП).

***** Но това не решава проблемите му за времето, през което той е стоял без никакви доходи и възможности да посрещне своите нужди. Трябва да се помисли за отстраняване по законодателен път на такава възможност.

Глава VII

НЯКОИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ

В тази глава ще разгледаме някои обезщетения, които могат да получават осигурените лица. Това не са пенсии за инвалидност, но много често тяхното получаване води до възникване правото на пенсия за инвалидност.

1. Обезщетение при трудоустрояване. При трудоустрояване поради временно намалена работоспособност вследствие на общо заболяване, трудова злополука или професионална болест, на осигурения се изплаща парично обезщетение, ако на новата работа се намали трудовото му възнаграждение. Размерът на това обезщетение е разликата между размера на получаваната заплата на новото и старото работно място. Срокът за получаването на това обезщетение е за времето на трудоустрояването, но за не повече от 6 календарни месеца

(чл.47 от КЗОО).

2. Обезщетение за временна нетрудоспособност. Това са т. нар. "болнични листове". Право да получи отпуск по болест има човек, който има най-малко 6 месеца осигурителен стаж. По време на болничните се получават 80 или 90% от среднодневното брутно трудово възнаграждение в зависимост от причините за възникване на заболяването. Срокът, през който могат да се отпускат болнични листове, продължава до оздравяването на лицето (до възстановяване на работоспособността му) или до установяване на настъпило увреждане (чл. 42 от КЗОО).

3. Съществуват и други видове обезщетения - за санитарно-курортно лечение, за гледане на болен член от семейството, поради карантина или принудително отстраняване от работа - и, разбира се, обезщетенията за майчинство, но те не са предмет на това изложение.

БЛАНКИ. ОБРАЗЦИ И ПОЛЕЗНИ АДРЕСИ

I. НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ (НОИ)

София, бул. Ал. Стамболийски № 62-64
тел.: 926 1010 (централа)

Отдел "ПРАВЕН" (вътр. тел. 1715, 1716)
Началник отдел: Розалия Миланова Ноева
Юрисконсулти: Надя Медарова, Лиляна Гетова,
Снежана Малакова

ПРИЕМНО ВРЕМЕ ЗА СЛУЖИТЕЛИ НА СУСО:

Всеки понеделник, сряда и петък от 15.30 до 17.00 часа

ЦЕНТРАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА НОИ

Отдели:

По въпроси, свързани с дейността на НОИ
Йордан Христосков, управител на НОИ
Приемно време: всеки понеделник от 14 до 16 ч.
(предварително записване на тел. 926 10 00)

По въпроси, свързани с отпускането и изплащането на пенсии
Валентина Кръстева, главен директор "Пенсии"
Приемно време: всеки вторник от 14 до 16 ч.
(предварително записване на тел. 926 11 00)

По въпроси, свързани с отпускане и изплащане на пенсии по международни спогодби

Благовеста Кафелова, директор "Международни спогодби"

Приемно време: всеки ден от 10 до 12 ч.

(предварително записване на тел. 926 11 00)

По въпроси, свързани с осигурителни вноски за ДОО, за здравно осигуряване, за фонд ПКБ, за задължително допълнително пенсионно осигуряване, за обезщетения за временна неработоспособност

Даниела Асенова, главен директор "Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване"
Приемно време: всеки четвъртък от 14 до 16 ч.
(предварително записване на тел. 926 11 00)

ЕВЕЛИНА ЖЕЛЧЕВА - ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА И ГОВОРИТЕЛ НА НОИ, тел. 926 10 21

II. СТОЛИЧНО УПРАВЛЕНИЕ "СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ" (СУСО)

Отдели:

По въпроси, свързани с дейността на Столично управление "Социално осигуряване"
Валери Апостолов, главен директор
Приемно време: всяка сряда от 14 до 16 ч.
(предварително записване на тел. 926 17 01)

По въпроси, свързани с отпускането и изплащането на пенсии
Николай Попмиланов, директор "Пенсии"
Приемно време: всеки четвъртък от 9 до 12 ч.
(предварително записване на тел. 926 17 01)

По въпросите, свързани с отпускането на пенсии
Лина Костова, началник отдел "Отпускане на пенсии"
Приемно време: всеки вторник от 14 до 16 ч.
(предварително записване на тел. 926 17 01)

По въпросите, свързани с осигурителните вноски по ДОО за здравно осигуряване, за фонд ПКБ, за задължително допълнително пенсионно осигуряване, за обезщетения за временна неработоспособност
Емилия Иванова, директор "ОПКО"
Приемно време: всеки вторник и четвъртък от 9 до 12 и от 14 до 16 ч.
(предварително записване на тел. 926 17 01)
Информация за пенсионно осигуряване -
вътрешни телефони: 1956, 1958, 1959, 1960

III. УКАЗАТЕЛ НА КАНЦЕЛАРИИТЕ

Работно време: от 8 до 12 и от 13 до 16 ч.
(почивки: 10-10.15 и 14.30-14.45)

Стая № 1 Експедиция ДОО

Стая № 2 Документи за нови пенсии от длъжностни лица

Стая № 3 Консултации по пенсии

Стаи № 4, 11, 12, 13 и 15 Приемане на декларации

Стаи № 5 и 6 Молби за нови пенсии, промени и добавки към пенсиите

Стая № 8 Експедиция - пенсии

Стая № 10 Приемане на декларации за трудови злоупотреки (тел. 926 19 28)
Работно време: от 8 до 12 и от 13 до 15.30 ч.,
петък: от 9.30 до 12 и от 13 до 15.30 ч.

ДЕЛОВОДСТВО - жалби до СГС, промяна на местожителството и др.

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА НА НОИ:

www.nssi.bg
www.noi.bg

ПОДАВАНЕ НА ДОКУМЕНТИ:

по гишетата на първия етаж, с оглед пощенския код

МОЛБИТЕ - на тези, които са в свободен текст, са посочени примерни образци, а утвърдените в ДВ формуляри могат да се закупят от книжарниците.

ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ не са задължени да попълват документи във връзка с пенсионното им осигуряване, а това влиза в отговорностите на техния работодател или служителите от съответната община по тяхното местожителство. Необходимо е да се приложат и съответни документи на ТЕЛК.

IV. ПЕНСИОННО ОСИГУРИТЕЛНИ КОМПАНИИ:

1. ПОД Алианс - България АД
ул. Д. Груев №42 София 1606
тел.: 981 5301, 981 5302
Изп. директор София Христова

2. ПОК Доверие АД
ул. Дунав №5 София 1000
тел.: 980 69 52, 981 29 59, 981 73 69
Изп. директор Даниела Петкова

3. БЪЛГАРСКО ПЕНСИОННО ОСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО
ул. Незабравка № 25 ет.12 София 1113
тел. 971 31 52, 971 31 15
Изп. директор Пламен Марков

4. ПОД СОЛИДАРНОСТ АД
бул. Дондуков №82 ет. 4 София 1000
тел.: 9845662, 94349 74
Изп. директори Андрей Евтимов, Лалко Дулевски

5. СКПОИ РОДИНА АД
ул. Искър №9 София 1000
тел.: 988 50 51, 944 50 08, 983 50 46, 946 16 56
Изп. директори Димитър Вучев,
Людмила Векова и Даниела Владимирова

6. ПОАД Нютон-сила

ул. Ангел Кънчев №5 София 1000
тел.: 986 71 69, 986 71 55
Изп. директори Ангел Терзиев и Асен Асенов

7. ПОД ЛУКОЙЛ ГАРАНТ БЪЛГАРИЯ АД
бул. Черни връх №59-А София 1407
тел.: 91 74 100, 965 70 18, 962 22 28
Изп. директор Кирил Червенков

8. БЕРЛИНИШЕПОДАД
ул. Цар Иван Шишман №55 София 1000 тел.: 9899035,94615 18
Изп. директор Ангел Ирибозов

9. ПОК СЪГЛАСИЕ АД
ул. Оборище №35 ет. 12 София 1000
тел.: 43 5010,467324
Изп. директор Григор Димитров

V. ПРИМЕРНИ ОБРАЗЦИ

Уважаеми читателю,

В началото на работата върху настоящата брошура предвиждахме към нея да има приложени примерни бланки и образци на формулярите, които се подават при пенсиониране. Те обаче се оказаха доста обемни, а и част от тях търпят чести промени. Ето защо решихме само за посочим техните имена. Пълния комплект от актуални документи можете винаги да получите на адреса на нашия Консултантски център - гр. София, ул. Лайош Кошут № 5, Център за независим живот.

1. Молба за пенсиониране - УП 1 ;
2. Удостоверение за трудов стаж - УП 30;
3. Удостоверение за брутно трудово възнаграждение - УП 2;
4. Разпореждане за отпускане на пенсия;
5. Жалба за неправилно изчислен личен коефициент;
6. Молби до ръководителя на ТП на НОИ за:
 - 6.1 преизчисляване на пенсията за нов базисен период,
 - 6.2 преизчисляване пенсията на починал съпруг,
 - 6.3 зачитане на допълнителен трудов стаж,
 - 6.4 изплащане на пенсията на друг адрес,
 - 6.5 отпускане на социална пенсия за старост,

6.6 отпускане на социална пенсия за инвалидност,

6.7 отпускане на добавка за чужда помощ;

7. Молба за издаване на удостоверение "ветеран от войните";

8. Молба за издаване на удостоверение за отпускане на наследствена пенсия;

9. Молба за възобновяване на пенсията;

10. Молба за спиране на пенсията.